

Lantbrukets ekonomibyggnader

År 2006

Översiktlig beskrivning

Under år 2006 har Länsstyrelsen genomfört en riktad satsning mot lantbrukets ekonomibyggnader. Många ekonomibyggnader saknar idag användning och hotas av rivning och förfall. De utgör en viktig del i vårt kulturarv och berättar om hur livet gestaltat sig på gårdarna inom äldre tider med självhushåll, jordbruk och djurhållning. Byggnaderna visar också på lokala byggnadstraditioner och särdrag och utgör en viktig del i vårt kulturlandskap.

Av 178 ansökningar beviljades 34 byggnader bidrag. Av de planerade åtgärderna på byggnaderna uteblev 11 stycken av olika anledningar.

Den antikvariska kontrollen i samband med åtgärderna har varit mindre än vid vanliga bidragsärenden. Inför de planerade åtgärderna genomfördes en besiktning av antikvarisk kontrollant tillsammans med bidragsmottagaren där arbetena gick igenom. Därefter fick fastighetsägaren skriftliga antikvariska anvisningar och ombads kontakta antikvarisk kontrollant minst en gång under arbetets gång. De fick själva fylla i en rapport över genomförda arbeten då endast ett fåtal slutbesiktningar genomfördes.

Administrativa uppgifter

<i>Fastighetsbeteckning:</i>	<i>Högen 1:6, 1:9, 1:10 Hjärta 2:1 Södra Finnfall 2:4 Lättås 1:1 Bocksboda 1:2</i>
<i>Antikvarisk kontroll:</i>	<i>Örebro läns museum Charlott Hansen, år 2006</i>
<i>Utförandeperiod:</i>	<i>våren till hösten år 2006</i>

Länsmuseets handlingar i ärendet

<i>Diarienummer:</i>	<i>2006.220.108 - anvisningar ang stöd till lantbrukets ekonomibyggnader, 060505 - blankett för ansökan om bidrag till vård av lantbrukets ekonomibyggnader, 060505 - förteckning över alla ansökningar, 060505</i>
<i>Högen 1:6, 1:10, 1:11</i>	<i>2006.220.197</i>
<i>Hjärta 2:1</i>	<i>2006.220.203</i>
<i>Södra Finnfall 2:4</i>	<i>2006.220.265</i>
<i>Lättås 1:1</i>	<i>2006.220.194</i>
<i>Bocksboda 1:2</i>	<i>2006.220.186</i>
<i>Registrerade bilder:</i>	<i>OLM_2006_57; 60; 61; 66; 68</i>

Omslagsfoto: Hjärta 2:1; Södra Finnfall 2:4; Högen 1:6, 1:10, 1:11; Lättås 1:1; Bocksboda 1:2, Charlott Hansen, OLM_2006_60_7; OLM_2006_66_12; OLM_2006_68_1; OLM_2006_61_2; OLM_2006_57_19, år 2006

Utförda åtgärder

Högan, Högen 1:6, 1:9, 1:10

Västernärkes hembygdsförening erhöll bidrag för att brädfodra gavlarna på hembygdsgården Högans loftbod. Arbetet har genomförts av hembygdsföreningen.

Loftboden hade en knuttimrad stomme placerad på en grund av stora naturstenar. Gavlarna var bitvis rötskadade och för att skydda stockarna från vidare rötskador kläddes gavlarna med panel. De rötskadade delarna på stommen har avlägsnats och ersatts med nytt virke. Väggen reglades och en locklistpanel spikades upp. Den utformades lika locklistpanelen på gårdens övriga byggnader. För att skydda knutarna kläddes de in med brädor. En vindpapp monterades trots att antikvarisk kontrollant meddelat att så ej skulle ske. Vindpappen är ej diffusionstät och har därför accepterats. På ena gaveln fanns en lucka den bestod av stående panel utan locklist. Den var till viss del var rötskadad och bedömdes av hembygdsföreningen, under arbetets gång vara så dålig att den nytillverkades. Enligt anvisningarna skulle en ny lucka tillverkas lika den befintliga. Den nya luckan tillverkades med locklist för att smälta bättre in i fasaden. Detta avsteg ansågs av liten betydelse och godkändes därför. Befintliga beslag återanvändes. Loftboden med ny panel målades med äkta Falurödfärg. Den mörkare kulören valdes då samtliga av de övriga byggnaderna är målade med den.

Vid den ena gaveln stod några humlestörrar, dessa flyttades för att minska risken för fuktskador på den nya panelen.

Före åtgärd

Foto: Charlott Hansen, Örebro läns museum OLM_2006_68_1-10

Efter åtgärd

Foto: Charlott Hansen, Örebro läns museum OLM_2006_68_1-10

Utförda åtgärder

Kotterud, Hjärta 2:1

Fastighetsägaren erhöll bidrag för att åtgärda taket samt renovera fönster och dörr på brygghuset på fastigheten Hjärta 2:1. Åtgärderna har genomförts av fastighetsägaren samt av Nyckelhults Byggservice AB.

Byggnaden bestod av en timmerstomme med klädda knutar på en grund av natursten. Taket var belagt med tvåkupigt lertegel. Under tegeltaket fanns rester av ett äldre torvtak lagt på trol. Taket var i mycket dåligt skick, pannor saknades, mossor växte på teglet, träd växte i torven, vindskivorna var rötskadade och saknades delvis. Fönsterbågarna hade olika spröjsindelning. De var till viss del rötskadade, en båge saknades liksom flera fönsterrutor. Dörren var i gott skick men i behov av målning då den befintliga färgen till stor del flagat bort.

Befintligt tegeltak plockades ner, resterna av torvtaket avlägsnades på fastighetsägarens önskan. Teglet rengjordes för att återanvändas. Det befintliga undertaket av trol bibehölls och kompletterades med ny trol där så behövdes. Oljehärdad masonit monterades ovanpå trolen och ny läkt spikades upp. Läkten anpassades så att nocken och taket kom i samma höjd som tidigare. Det befintliga teglet lades tillbaka med viss komplettering men det visade sig vara olika pannor och i sämre skick än vad man ursprungligen trodde. Därför plockades det ner och ett nytt tvåkupigt lertegel från Vittinge lades. Vindskivor nyttillverkades. De målades med vit linoljefärg, Lasol, trots att det i anvisningarna stod att de skulle behandlas med rödtjära. De befintliga fönster- och dörrfodren var vitmålade och de vitmålade vindskivorna godkändes då vita vindskivor ofta förekommer i samband med vita foder. Kulören på vindskivorna ansågs inte vara av största vikt och godtogs därför. Nedersta hörnet på vindskivorna var ej avsågat, vilket det var på de befintliga. Fastighetsägaren ombads därför åtgärda detta. Vattlister saknades vilket fastighetsägaren ombads montera.

På en fönsterbåge har ett understycke bytts mot ett lika det befintliga. Delen togs från ett äldre fönster som återfanns på gården. Detsamma gäller några spröjs som ersatts. En ny båge till fönstret på södra sidan har nyttillverkats utifrån en äldre båge som, även den återfanns på gården. Kompletterande glasrutor har tagits från äldre fönster men man har även varit tvungen att använda modernt planglas, som är lite tunnare, då kittfalsen var alltför liten för att rymma både glas och kitt. Fönstren har kittats med linoljekitt och målats med linoljefärg, Lasol, bruten i kulören järnoxidsvart 5A-318, enligt Riksantikvarieämbetets Linoljefärgslikare. Färgen har dock strukits på i för tjocka lager vilket orsakat att färgen blivit skrynklig. Fastighetsägaren rekommenderades därför att låta färgen torka ordentligt och till våren skrapa bort den och måla fönstren på nytt.

Dörrarna har skrapats rena från löst sittande färg och sedan målats med samma färg och i samma kulör som fönsterbågarna. Befintliga beslag har rengjorts och återanvänts.

Knutbrädorna hade plockats bort. Vid slutbesiktningen meddelades dock att de utgjorde ett skydd för knutarna och att de aldrig varit avsedda att vara bara. Fastighetsägaren råddes att åter spika upp knutbrädor.

Före åtgärd

Foto: Charlott Hansen, Örebro läns museum OLM_2006_60_1-11

Efter åtgärd

Foto: Charlott Hansen, Örebro läns museum OLM_2006_60_1-11

Utförda åtgärder

Söörgården, Södra Finnfall 2:4

Nya Kopparbergs Bergslags hembygdsförening erhöll bidrag för att åtgärda taket på stallet samt åtgärda marken runt smedjan, vid hembygdsgården Söörgården. Åtgärderna har genomförts av en byggnadsvårdsutbildning genom KOMVUX Kopparberg.

Stallet

Byggnaden bestod av en knuttimrad länga på en grund av natursten. Taket bars upp av åsar och undertaket utgjordes av trol och näver samt ovanpå det en spontad plywood och papp. Taket täcktes slutligen av enkupigt lertegel som lär komma från Stjärnhusen i Örebro. Teglet var i mycket dåligt skick.

Teglet plockades ner och ny papp, yap 2200, lades på plywooden. Ny strö och bärläkt monterades och det befintliga teglet, från både Heby och Vittinge, lades tillbaka med viss komplettering av nytt enkupigt lertegel från Vittinge. Befintliga vindskivor, vattlister och takfotsbrädor har återanvänts. Nya hängrännor med utkast har monterats. De är galvaniserade och i övrigt obehandlade.

Smedjan

Markarbetena vid smedjan uteblev då det fanns ett visst frånfall redan.

Efter åtgärd

Foto: Charlott Hansen, Örebro läns museum OLM_2006_66_1-12

Utförda åtgärder

Lättås, Lättås 1:1

Fastighetsägaren erhöll bidrag för att åtgärda taket på ett fähus på fastigheten Lättås 1:1. Åtgärderna har genomförts av fastighetsägaren samt av P-O:s skog o diverse.

Fähuset hade en regelverksstomme placerad på fyra hörnstenar. Väggarna var klädda med vankantad lockpanel. Taket bars upp av åsar och hade ett undertak av trol och näver vilket troligtvis var spår efter ett äldre torvtak. Kvar från ett äldre torvtak fanns även mullåsen som hölls på plats av järnkrokar. Taket täcktes slutligen av enkupigt lertegel. Teglet var i dåligt skick liksom vindskivor, vattlister och nockbrädor. Nedre delen av panelen var rötskadad som en följd av att marken kröp upp mot panelen.

Tegeltaket plockades ner. Nockåsen var i dåligt skick och byttes mot en ny. Mullåsen på södra sidan byttes ut mot en ny. De befintliga järnkrokarna återanvändes. Taket täcktes med oljehärdad masonit och ny bär- och ströläkt spikades upp. Det befintliga teglet lades tillbaka med viss komplettering. De kompletterande pannorna var begagnade och lika de befintliga. Nocken täcktes av nya brädor och galvaniserad, obehandlad plåt. Byggnaden försågs med nya vindskivor och vattlister som behandlades med äkta falurödfärg respektive rödtjära. Nedersta hörnet på vindskivorna var ej avsågat, vilket det var på de befintliga. Fastighetsägaren ombads därför åtgärda detta.

Runt fähuset har marken schaktats bort för att förhindra vidare rötskador på syllstockar och panel. Några större träd som står i nära anslutning kommer att tas ner. Utöver de åtgärder som omfattats av bidraget har en rötskadad syllstock samt delar av den rötskadade panelen bytts ut.

Före åtgärd

Foto: Charlott Hansen, Örebro läns museum OLM_2006_61_1-9

Efter åtgärd

Foto: Charlott Hansen, Örebro läns museum OLM_2006_61_1-9

Utförda åtgärder

Bocksboda, Bocksboda 1:2

Fastighetsägaren erhöll bidrag för att åtgärda stomme, fasad, fönster och dörrar på en bod på fastigheten Bocksboda 1:2. Åtgärderna har genomförts av Närkes Kils Byggtjänst.

Boden hade en stomme av knuttimmer och regelverk på en grund av natursten. Fasaderna var klädda med lockpanel och taket täcktes av trapetskorrugerad plåt. På norra sidan fanns ett dass tillbyggt. Det var uppfört med en stomme av regelverk som klätts med panel utan lock. Dess pulpettak var täckt med korrugerad plåt. Under byggnaden fanns en jordkällare med ingång österifrån. Delar av timmerstommen var rötskadad och panelen var i dåligt skick. Fönster och dörrar var delvis rötskadade och i dåligt skick.

Delar av timmerstommen, på södra och östra sidan, har lagats genom halvsulning. En av syllstockarna tillhörande dassutbyggnaden har ersatts. De nya delarna har ersatts med nytt virke lika det befintliga. Panelen har ersatts med ny panel, lika den befintliga. Under arbetets gång bedömde entreprenören den befintliga panelen för dålig för att spara. Några få bitar panel har sparats ovanför fönstren på södra sidan av byggnaden. Panel har även sparats på norra sidan samt på dassets västra gavel. Panelen målades med äkta Faluljus. Knutlådor målades med vit linoljefärg lika de befintliga.

Rötskadade delar på fönsterbågarna har ersatts med nytt virke lika det befintliga. Två nya fönsterbågar till västra gaveln, har nytillverkats. De utformades lika de befintliga. Fönstren kittades med linoljekitt. Fönstren målades med äkta Faluljus istället för med linoljefärg som angivits i anvisningarna. Detta ansågs som ett mindre avsteg och godtogs därför. Fönsterfoder har målats med vit linoljefärg.

På södra sidan har en dörr försetts med ny panel, lika den befintliga. Befintliga beslag har återanvänts. Dörren var vid besiktningen ej behandlad vilket kommer att ske till våren då vädret är bättre. Den kommer att behandlas med tjära. Byggnadens övriga dörrar har behandlats med tjära alternativt äkta Faluljus, lika de befintliga dörrarna.

Före åtgärd

Foto: Charlott Hansen, Örebro läns museum OLM_2006_57_1-19

Efter åtgärd

Foto: Charlott Hansen, Örebro läns museum OLM_2006_57_1-19

